

Wystawa w 175. rocznicę urodzin

CHEŁMOŃSKI W 3D

Katalog wystawy

CHEŁMOŃSKI W 3D

MIEJSKA BIBLIOTEKA
im. A.K. CEBROWSKIEGO
w ŁOWICZU

Łowicz 2024

Szanowni Państwo,

Witam serdecznie na wernisażu, który zorganizowaliśmy z okazji wyjątkowego jubileuszu – 175. rocznicy urodzin Józefa Chełmońskiego, jednego z najwybitniejszych polskich malarzy. Urodził się 7 listopada 1849 roku w Boczkach, w podłowickim regionie, a jego twórczość do dziś fascynuje i inspirowe kolejne pokolenia artystów oraz miłośników sztuki. Chełmoński, jako mistrz malarstwa realistycznego, z niezwykłą wrażliwością potrafił uchwycić piękno polskiego pejzażu. Jego prace, takie jak „Babie lato”, „Bociany” czy „Kuropatwy”, stały się ikonami naszej sztuki i wciąż zachwycają swoją głębią oraz autentycznością.

Dziś mamy niepowtarzalną okazję nie tylko świętować jego urodziny, ale również zgłębić tajniki jego twórczości w nowoczesnej formie. Nasza wystawa prezentuje 20 wybitnych dzieł Chełmońskiego, które zostały zaaranżowane w innowacyjnej technologii 3D. To unikalne doświadczenie pozwoli Państwu lepiej poznać zarówno same obrazy, jak i emocje, które towarzyszyły ich powstawaniu.

Zapraszam do wspólnego odkrywania nie tylko artystycznego geniuszu Chełmońskiego, ale także jego związku z polską kulturą i naturą. Niech ta wystawa stanie się dla nas okazją do refleksji nad pięknem otaczającego nas świata i nad tym, jak sztuka potrafi nas wzbogacić.

Dziękuję za obecność i życzę owocnego zwiedzania!

Burmistrz Miasta Łowicza

A handwritten signature in blue ink that reads "Mariusz Siewiera". The signature is fluid and cursive.

Mariusz Siewiera

Mistrz emocji

Józef Chełmoński to artysta, który swoim malarstwem zachwyca i fascynuje od lat. Urodzony 7 listopada 1849 r. w Boczkach pod Łowiczem, był przywiązany do rodzinnych stron przez całe życie. Po krótkim okresie nauki w Szkole Powiatowej w Warszawie na początku l. 60. XIX w., powrócił do Łowicza, gdzie w l. 1862 – 1865 był uczniem Szkoły Realnej, mieszczącej się w dawnym gmachu pomisjonarskim (obecnie siedziba Muzeum w Łowiczu).

Już w latach 60. XIX w. młody Chełmoński podjął decyzję o wyborze drogi życiowej. W 1867 r. został uczniem warszawskiej Klasy Rysunkowej oraz prywatnej pracowni Wojciech Gersona, który stał się dla niego mistrzem i nauczycielem. W tym czasie powstały pejzaże, a także prace ukazujące sceny z życia wsi (m.in. „Sobota na folwarku”).

W 1870 r. Chełmoński namalował niezwykle nastrojowe „Żurawie”. Motyw tych ptaków powrócił w ostatnim okresie jego twórczości. Obserwacja natury w różnych porach roku, porach dnia, uchwycenie ruchu zwierząt: ptaków, koni stały się wyznacznikami jego twórczości. W swoich pracach ukazujących pejzaż wiejski, w sposób realistyczny, a jednocześnie przepełniony światłem, ruchem, powietrzem Chełmoński zwracał uwagę na zmienność i piękno natury, pokazywał, że „zwykłe” pola i łąki, mogą być tematami malarskimi.

Naukę kontynuował w Monachium, gdzie w l. 1871 – 1874 zdobył sławę (tu powstały m.in. „Przed deszczem”, „Sprawa u wójta”, „Dziewczyna w saniach”). W Monachium poznał ówczesnych czołowych przedstawicieli malarstwa polskiego: Józefa Brandta, Aleksandra i Maksymiliana Gierymskich, Adama Chmielewskiego. Tęskniąc za krajem, powrócił do Warszawy, gdzie w 1875 r. powstały: „Babie lato”, „Na folwarku”, „Jesień”. Z powodu krytycznych ocen swojej twórczości, wyjechał do Paryża, gdzie przez 12 lat mieszkał, odnosząc sukcesy na Salonach sztuki, a ceny jego prac osiągały niewyobrażalne dotąd kwoty.

Od końca I. 80. XIX w. Chełmoński zamieszkał w Kuklówce niedaleko Grodziska Mazowieckiego. Widoczna chociażby w obrazach „Dropie”, „Droga w lesie” nostalgia i fascynacja rodzimym pejzażem, jest kontynuowana w pracach powstałych w Kuklówce. Nagrodzone w 1891 r. na wystawie w Berlinie „Kuropatwy”, przyczyniły się – jako kolejne międzynarodowe wyróżnienie twórczości Chełmońskiego – do zupełnie innego niż przed wyjazdem do Francji odbioru i oceny jego twórczości przez rodzimą krytykę artystyczną. Uznany został, obok Jana Matejki, za najważniejszego przedstawiciela malarstwa polskiego. Twórczość Chełmońskiego z ostatniego okresu to fascynacja czystym pejzażem, naturą, jej zmiennością.

W tym też czasie jego prace przepełnione były duchowością i religijnością („Krzyż w zadymce”, „Pod Twoją obronę”). Refleksja nad życiem, przemijaniem dostrzegalne są w jednej z ostatnich prac artysty – „Żurawie”. Artysta zmarł 6 kwietnia 1914 r. Powstałe w 1900 r. „Bociany” stały się obok „Babiego lata”, „Czwórek” czy „Kuropatw”, ikonami realistycznego malarstwa polskiego, znajdując swoje miejsce w podręcznikach szkolnych. Malarstwo J. Chełmońskiego, dziś powszechnie znane, podobnie jak za życia artysty pokazuje, że pejzaż z całą jego prostotą i szczerością zachwyca kolejne pokolenia.

Opr. na podstawie:

E. Micke-Broniarek, W., Głowacki, *Józef Chełmoński. Przewodnik po wystawie*, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 2024

Józef Chełmoński 1849 – 1914. *Katalog wystawy, tom 2*, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 2024

J. Wegner, *Józef Chełmoński*, Warszawa 1958, reprint łowicki Ośrodek Kultury 2009

J. Wegner, *Józef Chełmoński w świetle korespondencji*, Wrocław 1953, reprint Galeria Browarna 2009

1. Sobota na folwarku, 1869

Jedna z pierwszych prac Chełmońskiego zaprezentowanych szerokiej publiczności, powstała w okresie nauki w Klasie Rysunkowej w Warszawie. Ukazuje wielopostaciową scenę z życia wsi, realia doskonale znane artyście. W pracy tej zauważalne jest doskonałe, „akademickie” opanowanie rysunku, wnikliwa obserwacja postaci – bohaterów przedstawionej sceny.

2. Sprawa u wójta, 1873

Praca powstała w okresie studiów Chełmońskiego w Monachum. Scena odgrywająca się w zimowej scenerii na tle zabudowań wiejskich, z baczna obserwacją typów ludzkich zachowań, jest doskonałym przykładem talentu malarskiego Chełmońskiego, który odtwarza na płótnie zapamiętaną sytuację.

3. Babie lato, 1875

Obraz przedstawiający dziewczynę – młodą pastuszkę, odpoczywającą na łące, trzymającą w ręku nić babiego lata. Już kiedy powstał – budził kontrowersje, artyście zarzucano m.in. niedbałość wykonania i lekceważenie rzemiosła malarskiego. Praca namalowana została w Warszawie, po powrocie z Monachium, przed wyjazdem do Francji. Dziś jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych i cenionych dzieł Chełmońskiego.

4. Przed karczmą, 1877

Obraz powstał w Paryżu, tam też został zaprezentowany na wystawie sztuk pięknych. Ukazuje krajobraz z Ukrainy. Przedstawia stłoczoną przed chałupą grupę ludzi, po prawej stronie widoczny samotny krzyż stojący w polu – motyw, który powróci w ostatnim okresie twórczości artysty.

5. Targ na konie w Bałcie, 1879

Odbывające się targi konne w Bałcie na Ukrainie stały się dla Chełmońskiego tematem malarskim. Z jednej strony dokumentował sceny z życia, jednocześnie ukazując konie w różnych ujęciach. Artysta w swoich pracach oddawał ich piękno – poprzez budowę anatomiczną, umaszczenie. Pierwszy plan stanowią trudne do okiełznania zwierzęta, w dynamicznym ujęciu.

6. Końskie wywczasy, 1879

Jedna z wielu prac przedstawiających konie, powstała w okresie paryskim, u szczytu popularności Chełmońskiego. Motywy koni, zwierząt ukazywanych w przeróżnych konfiguracjach, był niezwykle popularny wśród nabywców jego prac w tym czasie. Tutaj rządzi odpoczywających zwierząt tworzy pierwszy plan obrazu.

7. Czwórka, 1880

Jedna z wersji „czwórek” konnych, motywu często podejmowanego przez Chełmońskiego, dziś kojarzonego z jego nazwiskiem. Najstojniejsze – największe przedstawienie „czwórki” znajduje się w krakowskich Sukiennicach. To dynamiczne ujęcie zaprzęgu konnego, z uchwyconym ruchem zwierząt, sprawiających wrażenie pędzących wprost na widza, ukazuje mistrzostwo Chełmońskiego. Obraz powstał w okresie paryskim.

8. Dropie, 1886

Obraz powstał pod koniec okresu paryskiego podczas rodzinnego pobytu Chełmońskich pod Wersalem. Jest zapowiedzią zmian w malarstwie J. Chełmońskiego, pełen nostalgii, spokoju i zadumy. Tematem malarskim artysta uczynił stado ptaków w trawie. Można tu dostrzec zapowiedź powstałych kilka lat później „Kuropatw”.

9. Zając wśród zboża, 1888

Obraz powstał po powrocie artysty na ziemię polskie, po dwunastoletnim pobycie w Paryżu. W tym okresie artysta skupia swoją uwagę na przyrodzie. Prosty pejzaż z ukazaniem w południowym słońcu zającem wśród łąnów zbóż nawiązuje do krajobrazów dobrze znanych Chełmońskiemu i często przez niego malowanych.

10. Droga polna, 1889

W niewielkiej Kuklówce niedaleko Grodziska Mazowieckiego, artysta mieszkał od końca I. 80. XIX w. Tu zakupił niewielki drewniany dom i kilka mórg ziemi, którą uprawiał. Powstało tu wiele obrazów, których tematem jest natura, ukazywana o różnych porach roku, porach dnia. Artysta w mistrzowski sposób utrzymywał na płótnie powiew wiatru, światło, mgły czy zachmurzone niebo.

11. Kuropatwy, 1891

Obraz należący do płócien najbardziej kojarzonych z nazwiskiem Józefa Chełmońskiego. Zaprezentowany w Berlinie w 1891 r., jako jedna z 8 prac na międzynarodowej wystawie. Chełmoński został tu nagrodzony najwyższym wyróżnieniem – dyplomem honorowym. Za pomocą wąskiej palety barw artysta w doskonały sposób przedstawił w zimowej scenerii stado bezbronnych ptaków, w poszukiwaniu schronienia przed śniegiem, wiatrem i zimnem.

12. Kurka wodna, 1894

Natura, zwierzęta, w tym ptaki były przez Chełmońskiego przedstawiane przez całe życie. Żurawie, czaple, bociany, skowronki były dla niego nie tylko częścią krajobrazu, ale głównymi bohaterami jego malarstwa. Zatrzymane w kadrze dziś zachwycają swoją naturalnością, przywodząc na myśl fotografie przyrodnicze.

13. Staw w Radziejowicach, 1898

Obraz powstał w ostatnim okresie twórczości Józefa Chełmońskiego. Pałac w Radziejowicach często był odwiedzany przez artystę, który był gościem gospodarzy, rodziny Krasińskich. Widziany od strony zamglonego stawu budynek jest jednym z przedstawień malarskich tego miejsca. Na pierwszym planie dostojnie płynący łabędź.

14. Bociany, 1900

Obraz – ikona w twórczości artysty. Dziś mówiąc „Chełmoński” jednym z pierwszych skojarzeń z jego twórczością, jest to właśnie dzieło powstałe u progu XX w., przedstawienie starszego mężczyzny i chłopca wpatrujących się w stado lecących ptaków – symbol krajobrazu polskiego. W pracy tej artysta kieruje uwagę na ukazanie egzystencji człowieka w powiązaniu ze zmiennością pór roku.

15. Wiosna, 1902

Obraz nawiązujący do nauki w warszawskiej Klasie Rysunkowej i prywatnej pracowni Wojciecha Gersona, którego uczniem był J. Chełmoński na przełomie I. 60. 70. XIX w., a którego uznawał za swojego mistrza i najlepszego nauczyciela. To właśnie Gerson zaszczerpił w nim podziw dla natury, jej zmienności, a jednocześnie stałości, rytmu. Ukazana na obrazie rzeka to widok znany artyście z okolic Mrowna, w pobliżu domu jego brata Adama.

16. Autoportret, 1902

Powstały w Kuklówce portret własny artysty przedstawia dojrzałego mężczyznę w sile wieku. Temat rzadki w twórczości Chełmońskiego. Poza fotografiami, wizerunek artysty z tego samego okresu znany jest także z rysunku Leona Wyczółkowskiego.

17. Dojeżdżacz, 1907

Przedstawiony na obrazie jeździec jest uczestnikiem polowania. Temat ten, kilkakrotnie podejmowany przez artystę w kilku wariantach, różnił się m.in. ubarwieniem zwierzęcia, detalami ubioru i pozy jeźdźcy. Praca powstała w ostatnim okresie twórczości Chełmońskiego.

18. Krzyż w zadymce, 1907

Obraz powstał w Kuklówce. Jest jednym z wielu przedstawień pełnych mistycyzmu, nawiązań do religii, które w tym okresie bliskie były artyście. Mistrzowskie ujęcie zadymki śnieżnej, z trudem lecących ptaków i targaną wiatrem drobną roślinnością, ukazuje siłę żywiołu.

19. Kaczeńce, 1908

Zalana łąka z mieniącymi się żółcią kaczeńcami, to kolejny przykład fascynacji naturą. Inspiracją do jego powstania był prawdopodobnie pobyt na Ukrainie latem 1908 roku. Kompozycja obrazu opierająca się na linii horyzontu, którą tworzy roślinność, przepelnione słońcem bądź zamglone niebo wypełniające pozostałą część obrazu, to motyw pojawiający się w ostatnich latach twórczości artysty.

20. Wieczór na Polesiu, 1909

Chelmoński dużo podróżował. Rozległe krajobrazy z Podola, Ukrainy, przepełnione mgłami, zachmurzonym niebem, widziane również nocą, często pojawiają się w jego malarstwie. Ukazana na płótnie dziewczyna, Ukrainka, to przykład malarstwa rodzajowego prezentującego życie wsi, jej zabudowania. Nastrojowe ukazanie światła dodają obrazowi nuty sentymentu. Inspiracją do powstania obrazu był prawdopodobnie pobyt w majątkach rodziny Skirmuntów w 1908 r.

MIEJSKA BIBLIOTEKA
im. A.K. CEBROWSKIEGO
w ŁOWICZU

Wydawca:

Miejska Biblioteka
im. A.K. Cebrowskiego w Łowiczu

Redakcja i koncepcja:

Zespół Miejskiej Biblioteki
im. A.K.Cebrowskiego w Łowiczu

W katalogu wykorzystano zdjęcia z

Muzeum Narodowego w Warszawie

www.cebrowski.pl

